

INDICATOR: BESCHERMDE GROENE RUIMTEN

THEMA: GROENE RUIMTEN EN BIODIVERSITEIT

1 BELANG VAN DE INDICATOR EN ELEMENTEN VOOR INTERPRETATIE

Vragen achter de indicator

Hoeveel oppervlakte groene ruimten geniet een actief natuurbeschermingsstatuut (zie hieronder)? Wat met de implementering van de Habitatrictlijn in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (deel van het grondgebied dat in het Natura 2000-netwerk zit)?

Door de indicator beschreven milieuproblematiek

De vernietiging, de beschadiging en de fragmentatie van de natuurlijke habitats zijn een van de voornaamste oorzaken van de achteruitgaande biodiversiteit. Volgens de Belgische strategie voor de biodiversiteit is¹ *“landherinrichting voor stedelijke of industriële doeleinden of voor landbouw, transport of toerisme, (...) ongetwijfeld de belangrijkste oorzaak van de achteruitgang van de biodiversiteit in België. Dit resulteert in de vernietiging, de achteruitgang en de fragmentatie van alle soorten habitats”*. Met name in het Brussels Gewest is de groeiende recreatieve druk op de groene ruimten een belangrijke oorzaak voor de beschadiging van groene ruimten. Beschermde zones bieden daarom een rechtstreeks antwoord op de bekommernissen omtrent de teloorgang van de biodiversiteit en blijken een efficiënt natuurbeschermingsinstrument te zijn.

Beleidscontext en juridische context

Een van de belangrijkste doelstellingen in het Strategisch Plan 2011-2020 van het VN-Verdrag inzake Biologische Diversiteit is om ten minste 17% van de gebieden van land en binnenwateren te beschermen door middel van effectieve beschermingsmaatregelen. Deze doelstelling werd overgenomen in de Belgische Nationale Strategie voor de Biodiversiteit (zie hieronder, te bereiken kwantitatieve doelstellingen).

Het “Gewestelijk natuurplan 2016-2020 voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest”, goedgekeurd in 2016, maakt ook onderscheid tussen de begrippen actieve en passieve bescherming van de natuur. De gebieden die een actieve bescherming genieten, zijn deze waarvoor beheersplannen moeten worden uitgevoerd om de vooraf vastgelegde beschermingsdoelstellingen te behalen. Deze bescherming is van toepassing op gebieden met een zeer hoge biologische waarde, die een strikte bescherming nodig hebben. In het Brussels Gewest heeft dit statuut betrekking op natuur- en bosreservaten, alsook op de Natura 2000-standplaatsen. Meer informatie over de juridische grondslagen van deze statuten en de betekenis ervan in termen van biodiversiteit staan in de factsheet “Semi-natuurlijke en groene ruimten die genieten van een beschermingsstatuut” (http://document.environment.brussels/opac_css/elecfile/grondgebruik_14.pdf).

Te bereiken kwantitatieve doelstellingen en, desgevallend, statuut

Het Nagoya-protocol, dat werd goedgekeurd op de 10de vergadering van de Conferentie van Partijen aan de Conventie inzake Biologische Diversiteit in 2010, heeft het onder meer over de goedkeuring van een strategisch plan 2011-2020, met 20 gekwantificeerde deeldoelstellingen. Zo ook doelstelling 11 die gaat over de oprichting, tegen 2020, van een netwerk van beschermde soorten over minstens 17% van het aardoppervlak en 10% van de oceanen. Deze doelstellingen werden vertaald naar de bijgewerkte Nationale Strategie voor de Biodiversiteit². Voor de beschermde land- en binnenwatergebieden bepaalt doelstelling

¹ BELGISCH NATIONAAL KNOOPPUNT VOOR HET VERDRAG INZAKE BIOLOGISCHE DIVERSITEIT 2013. “Biodiversiteit 2020, Actualisering van de Belgische nationale strategie”, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen.

² Idem

3.1 dat “ten minste 17% van de land- en binnenwatergebieden, vooral die van bijzonder belang voor biodiversiteit en ecosysteemdiensten, wordt bewaard door de ontwikkeling van effectieve en op billijke wijze beheerde, ecologisch representatieve en goed verbonden systemen van beschermde gebieden en door andere effectieve gebiedsgerichte instandhoudingsmaatregelen, en wordt geïntegreerd in ruimere landschappen.”

In 2020 is op EU-niveau een nieuwe biodiversiteitsstrategie voor 2030 goedgekeurd (COM(2020) 380 definitief³). Hierin wordt als streefdoel gesteld dat ten minste 30% van het land en 30% van het zeegebied Natura 2000-gebieden moeten zijn (Habitat- en Vogelrichtlijn). Bovendien zal ten minste een derde van de beschermde gebieden - d.w.z. 10% van het land en 10% van de zeeën van de Unie - strikt beschermd moeten worden, in de strategie wordt ook nogmaals gewezen op het belang van ecologische corridors om genetische isolatie te voorkomen, migratie van soorten mogelijk te maken en de gezondheid van ecosystemen te behouden en te verbeteren”.

2 METHODOLOGISCHE FUNDERINGEN

Definitie

Verskillende indicatoren hebben betrekking op de actieve bescherming van de groene ruimten in het Brussels Gewest, namelijk:

- totale oppervlakte van de natuur- en bosreservaten en deel van het gewestelijk grondgebied;
- totale oppervlakte van de speciale beschermingszones voor de natuur (Natura 2000) en deel van het gewestelijk grondgebied;
- oppervlakte aan groene ruimten onder actief beschermingsstatuut, namelijk groene ruimten waarvoor beheersplannen moeten worden uitgevoerd om ervoor te zorgen dat de vooraf bepaalde instandhoudingsdoelstellingen worden gehaald en deel van het gewestelijk grondgebied;
- oppervlakte van de door middel van een ecologisch representatief en goed verbonden netwerk van beschermde gebieden die efficiënt beheerd worden en onderdeel van het gewestelijk grondgebied.

Eenheid

Hectare en % van de oppervlakte van het Brussels Gewest

Berekeningswijze en aangewende gegevens:

- oppervlakte van de natuur- en bosreservaten (a)

Vanaf 2016 zijn de voor de berekening van de indicator gebruikte oppervlakten altijd die van de aanwijzingsbesluiten van de reservaten of de wijzigingsbesluiten. Voor de voorgaande jaren was de berekening gebaseerd op ofwel de in de aanwijzingsbesluiten van de reservaten vermelde oppervlakten ofwel, als het besluit geen oppervlakte vermeldde of de vermelde oppervlakten sterk afweken van de realiteit op het terrein (de reservaten Dry Borren, Pinnebeekdreef, Vuylbeekvallei en Verdronken Kinderenvallei), op de in kaart gebrachte oppervlakten (databank van Leefmilieu Brussel). De berekening neemt ook de geschiedenis van de besluiten in aanmerking: sommige besluiten zijn herzien, met onder meer een aanpassing van de geklasseerde oppervlakten tot gevolg, andere zijn opgeheven. Merk op dat de voor en na 2016 genoteerde oppervlakten identiek of vrijwel identiek zijn en er dus geen breuk in de historische reeks is.

³ MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN HET EUROPEES PARLEMENT, DE RAAD, HET EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ EN HET COMITÉ VAN DE REGIO'S “EU-biodiversiteitsstrategie voor 2030 - De natuur terug in ons leven brengen”.
https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:a3c806a6-9ab3-11ea-9d2d-01aa75ed71a1.0008.02/DOC_1&format=PDF

Voor de volgende reservaten zijn de vanaf 2016 in aanmerking genomen oppervlakten gebaseerd op de in 2016 goedgekeurde besluiten tot wijziging van de besluiten tot aanwijzing:

- Rood Klooster (natuurreserveaat en bosreserveaat), Grippensdelle, Vuylbeekvallei, Verdrongen Kinderenvallei, Dry Borren, Pinnebeekdreef: BBHR van 15/12/2016 tot wijziging van de besluiten tot aanwijzing van de natuur- en bosreservaten met betrekking tot het Zoniënwoud in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ;
- Poelbos, Kinsendal – Kriekenput, Laarbeekbos, moeras van Ganshoren, moeras van Jette, rietveld van het Bronpark: BBHR van 15/12/2016 tot wijziging van de besluiten tot aanwijzing van de natuur- en bosreservaten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ;
- Zavelenberg: BBHR van 15/12/2016 tot wijziging van het besluit van 27 april 1992 van de Brusselse Hoofdstedelijke Executieve dat aan de Zavelenberg te Sint-Agatha-Berchem het statuut toekent van gewestelijk natuurreserveaat.

Voor de resterende reservaten, waarvoor nog geen wijzigingsbesluiten goedgekeurd zijn (Moeraske, Vogelzangbeek), zijn de in aanmerking genomen oppervlakten die van hun aanwijzingsbesluit van respectievelijk 1992 en 2009.

Vanaf 2019 zullen de reservaten die op basis van de bovenstaande beschrijving door het Departement Biodiversiteit van Leefmilieu Brussel zijn aangelegd, worden opgenomen in de geodata van LB, die de geogerefererde milieugegevens online beschikbaar zal stellen (<https://geodata.leefmilieu.brussels/client/view/5f80baca-0f9b-40e4-90d9-f64b03c0da7f>). Het zijn deze gegevens die worden gebruikt om de indicator te berekenen.

- oppervlakte van de speciale beschermingszones (SBZ) voor de natuur (Natura 2000) (b)

De oppervlakten van de 3 SBZ (Speciale Beschermingszones) zijn die van de 3 wijzigingsbesluiten (BBHR van 14/04/2016 tot aanwijzing van het Natura 2000-gebied - BE1000001: 'Het Zoniënwoud met bosranden en aangrenzende beboste domeinen en de vallei van de Woluwe - complex Zoniënwoud - Vallei van de Woluwe' en van de site Natura 2000 – BE1000003: 'Bosgebieden en vochtige gebieden van de Molenbeekvallei in het noordwesten van het Brussels Gewest', BBHR van 24/09/2015 tot aanwijzing van het Natura 2000-gebied - BE1000002: 'Bossen en open gebieden in het zuiden van het Brussels Gewest - complex Verrewinkel - Kinsendaal'). Ze komen overeen met de som van de oppervlakten van de kadastrale percelen en delen van kadastrale percelen die begrepen zijn in de perimeters van de drie SBZ's (zie bijlage II van de aanwijzingsbesluiten).

In 2019 werd SBZ II uitgebreid met 13 hectare (terrein van het voormalige Pasteurinstituut) van het Engelandplateau door middel van een aanpassing van het aanwijzingsbesluit (Besluit van 7/2/2019 van de BHR tot wijziging van het besluit van de BHR van 24/9/2015 tot aanwijzing van het Natura 2000-gebied - BE1000002: "Bossen en open gebieden in het zuiden van het Brussels Gewest - complex Verrewinkel — Kinsendaal". — Uitbreiding).

- oppervlakte van groene ruimten onder actief beschermingsstatuut, namelijk van groene ruimten waarvoor beheersplannen moeten worden uitgevoerd om de vooraf vastgelegde beschermingsdoelstellingen te halen

Het gaat over de gezamenlijke oppervlakte van de natuur- en bosreservaten buiten het Zoniënwoud en van de speciale beschermingszones voor de natuur (Natura 2000) ((a) + (b)).

- gebieden beschermd door middel van een ecologisch representatief en goed verbonden netwerk van beschermde gebieden die efficiënt worden beheerd

Doelstelling 3.1 van de bijgewerkte Nationale Strategie voor de Biodiversiteit stelt dat "ten minste 17% van de land- en binnenwatergebieden, vooral die van bijzonder belang voor biodiversiteit en ecosysteemdiensten, wordt bewaard door de ontwikkeling van effectieve en op billijke wijze beheerde, ecologisch representatieve en goed verbonden systemen van beschermde gebieden en door andere effectieve gebiedsgerichte instandhoudingsmaatregelen, en wordt geïntegreerd in ruimere landschappen."

Om deze doelstelling te evalueren hebben de gewestelijke deskundigen 4 categorieën voorgesteld, namelijk:

- Categorie 1: gebieden met een actief beschermingsstatuut onder de nationale wetgeving betreffende natuurbehoud (natuur- en bosreservaten en Natura 2000-gebieden);
- Categorie 2: gebieden met een actief beschermingsstatuut onder de nationale wetgeving betreffende natuurbehoud die efficiënt worden beheerd en gedekt zijn volgens een officieel goedgekeurd beheersplan;
- Categorie 3: gebieden met een actief beschermingsstatuut onder de nationale wetgeving betreffende natuurbehoud die efficiënt worden beheerd met natuurbehoud als doelstelling, maar die geen beheersplan hebben;
- Categorie 4: gebieden met een ander statuut of zonder beschermingsstatuut maar die efficiënt beheerd worden met natuurbehoud als doelstelling (agromilieumaatregelen, laat maaien enz.).

Enkel categorieën 2, 3 en 4 worden opgenomen in de berekening van de referentiewaarden voor de opvolging van deze doelstelling.

In 2014 werd de berekening voor het BHG gemaakt op volgende basis:

- Categorie 2: oppervlakte van het Zoniënwoud in Natura 2000 (1659 ha, het officiële cijfer van het departement Bos dat wordt vermeld in het ontwerp van het tweede beheersplan voor het Zoniënwoud en gebaseerd is op het koninklijk besluit van 20 september 1991 tot regeling van de eigendomsoverdracht door de Staat aan het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest van parken en bossen).
- Categorie 3: Natura 2000-standplaatsen buiten het Zoniënwoud (om een dubbele telling te voorkomen), beheerd door Leefmilieu Brussel, de gemeenten of private instellingen met opvolging van het Instituut alsook de natuurreservaten buiten Natura 2000 (Zavelenberg, Vogelzangbeek, Moeraske).
- Categorie 4: deze categorie omvat wegbermen, spoortaluds en militaire gronden onderworpen aan ecologisch beheer via overeenkomsten tussen Leefmilieu Brussel en de terreineigenaars, alsook de gebieden van de gewestelijke en gemeentelijke parken in gedifferentieerd beheer die zich niet bevinden in een Natura 2000-gebied (om een dubbele telling te voorkomen):
 - o wegbermen: 13 ha (gegeven meegedeeld door het departement Natuurbeheer)
 - o spoorwegbermen: 1 ha (gegeven meegedeeld door het departement Natuurbeheer)
 - o militaire gronden: 5,8 ha (gegeven meegedeeld door het departement Natuurbeheer)
 - o oppervlakte van de gewestelijke parken in gedifferentieerd beheer (gegeven meegedeeld door de afdeling Groene ruimten, raming op basis van het percentage groene ruimten in gedifferentieerd beheer): ongeveer 367 ha. Deze oppervlakte omvat ruimten die zich in volgende parken bevinden: Tillenblok, Dudenpark, Keyenbempt, Populierenbos Nestor Martin, Pedepark, Scheutbos, Oude Perenboom, Wilderbos, Zavelenberg, Chinees paviljoenpark, Koloniale Tuin, Lakenpark en Belvédère-lus, Sobieskypark, Sint-Annadreef, Van Praet-lus, Walkierspark, Reigerbospark.
 - o oppervlakte van de gemeentelijke parken of terreinen (of van OCMW's) in gedifferentieerd beheer (gegeven meegedeeld door de afdeling Groene ruimten, raming op basis van het percentage groene ruimten in gedifferentieerd beheer): ongeveer 46 ha. Deze oppervlakte omvat ruimten die zich in volgende parken bevinden: Hollanderplein, Heymbosch, Scheutbos, Roodebeekpark, Begijndal, Kattebroek, Vijverpark Pede, Bemtpark, Jacques Brel park, Brugmanpark, Vrouwtjesbos, eigendom Jeanmoule (KBIN), Wolvendaalpark.

Aanbevolen periodiciteit voor het bijwerken van de indicator:

- voor de oppervlakte van de speciale beschermingszones voor de natuur (Natura 2000), alsook voor de natuur- en bosreservaten: bij een wijziging van deze oppervlakte (nieuwe besluiten of herziening, door het departement Biodiversiteit, van de oppervlakte door bijvoorbeeld een opmeting op het terrein);

- voor de zones die in stand gehouden worden door ecologisch representatieve netwerken die goed verbonden zijn door efficiënt beheerde beschermde gebieden: wanneer de indicator in het kader van de follow-up van de Nationale Strategie voor de Biodiversiteit wordt bijgewerkt.

3 COMMENTAAR AANGAANDE DE METHODOLOGIE OF DE INTERPRETATIE VAN DE INDICATOR

Beperking van de indicator en gebruiksvoorzorgen

- Zie methodologische moeilijkheden

Interpretatie

- Elke toename van deze indicatoren (die overeenkomt met een reële toename van de oppervlakte op het terrein en niet met een herziene berekening van deze oppervlakte) mag positief worden geïnterpreteerd (getuigt van een betrokkenheid van de overheden wat het beleid inzake instandhouding van de biodiversiteit betreft)
- De indicator “zones die in stand gehouden worden door ecologisch representatieve netwerken die goed verbonden zijn door efficiënt beheerde beschermde gebieden” kan worden vergeleken met de kwantitatieve doelstelling op nationaal niveau (17% van het Belgische grondgebied).

Moeilijkheden eigen aan de methodologie

- De oppervlakte van de beschermde gebieden is niet steeds erg nauwkeurig gekend. Dat is in het bijzonder het geval voor de parkoppervlakte in gedifferentieerd beheer.

Gegevens ter aanvulling (voor de interpretatie of verfijning van de analyse...)

- Aantal reservaten
- Oppervlakte van de verschillende gebieden die op het gewestelijk bestemmingsplan in groene ruimten liggen

4 VERBANDEN MET ANDERE INDICATOREN OF GEGEVENS (UIT HET RAPPORT OVER DE STAAT VAN HET LEEFMILIEU)

- Focus: Natuurlijke habitats in de Brusselse groene ruimten (Verslag over de Staat van het Brussels Leefmilieu 2007-2010)

5 VOORNAAMSTE INSTELLINGEN BETROKKEN BIJ HET ONTWIKKELEN VAN GELIJKAARDIGE INDICATOREN (EUROPA, BELGIË, ANDERE INDIEN PERTINENT)

- Europees Milieuagentschap: “sites designated under the EU habitats and birds directives (nationally designated protected areas)” (website EMA)
- Waals Gewest: beschermde natuurgebieden en Natura 2000-netwerk
- Vlaams Gewest: oppervlakte Natura 2000, oppervlakte Vlaams natuurreservaat, oppervlakte “met effectief natuurbeheer”

6 BIBLIOGRAFISCHE REFERENTIES (METHODOLOGIE, INTERPRETATIE)

- Factsheet “14. Semi-natuurlijke en groene ruimten die genieten van een beschermingsstatuut”, 2019

7 VOLLEDIGHEID (DEKKING IN TIJD EN RUIMTE)

Beschikbare tijdreeks

- Natura 2000-gebieden: geen tijdreeks beschikbaar
- Aantal en oppervlakte van de natuur- en bosreservaten: 1989-2020
- Zones beschermd door middel van een ecologisch representatief en goed verbonden netwerk van beschermde gebieden die efficiënt beheerd worden: de gegevens voor

categorieën 3 en 4 zijn tot op heden uitsluitend in 2015 geëvalueerd in het kader van de follow-up van de nationale biodiversiteitsstrategie.

Ruimtelijke dekking van de gegevens

Brussels Gewest

Meest recente bijwerking van de indicator

Februari 2021 (behalve voor de indicator 'Zones beschermd door middel van een ecologisch representatief en goed verbonden netwerk van beschermde gebieden die efficiënt beheerd worden' waarvoor de laatste beschikbare gegevens van 2014 dateren)

Meest recente bijwerking van de methodologische fiche

Februari 2021

